

ІНТОНАЦІЙНА ЗМІСТОВНІСТЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ФОРТЕПІАННИХ ТВОРІВ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

УДК 378. 016: 785

Хе Івєнь

У статті розглянута інтонаційна змістовність інтерпретації фортепіанних творів майбутніми фахівцями в галузі музичного мистецтва. Визначено сутність понять «інтерпретація», «інтонація» та специфіку виконавського інтонування. Розкрито особливості формування у студентів умінь втілення інтонаційної змістовності фортепіанної інтерпретації.

Ключові слова: інтерпретація, інтонація, музична інтонація, виконавське інтонування.

ІНТОНАЦИОННАЯ СОДЕРЖАТЕЛЬНОСТЬ ИНТЕРПРЕТАЦИИ ФОРТЕПИАННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ БУДУЩИМИ УЧИТЕЛЯМИ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА

Хе Ивєнь

В статье рассмотрена интонационная содержательность интерпретации фортепианных произведений будущими специалистами в области музыкального искусства. Определена сущность понятий «интерпретация», «интонация» и специфика исполнительского интонирования. Раскрыты особенности формирования у студентов умений воплощения интонационной содержательности фортепианной интерпретации.

Ключевые слова: интерпретация, интонация, музыкальная интонация, исполнительское интонирование.

INTONATION CONTENT OF INTERPRETATION PIANO WORKS OF FUTURE TEACHERS OF MUSICAL ART

Heh Eueñ

The article deals with the problem intonation content of interpretation piano works of the future teachers of music. The author gave a definition of the concepts of «interpretation», «intonation» and performing specific intonation. The article reveals the features of the embodiment of intonation content of interpretation piano works.

Key words: interpretation, intonation, musical intonation, performing intoning.

Постановка проблеми. У наш час проблема вищої освіти в Україні перебуває під пильною увагою громадськості: публікація наукових книг і статей, розробка освітніх концепцій, підготовка навчальних програм тощо.

У зв'язку з цим сучасні вимоги до рівня і якості освіти викликають необхідність у вдосконаленні традиційної методики вищої мистецької освіти. Зокрема, в останні роки зроблені важливі кроки в напрямі осмислення концепції музичного навчання у виші. Серед українських і зарубіжних дослідників, які зверталися до проблеми підготовки педагогів-музикантів, можна

назвати: Е.Абдулліна, Ю.Алієва, Б.Бонфельда, І.Немікіну, Г.Падалку, О.Ростовського, О.Рудницьку, О.Щолокову, Г.Ціпіна та багато ін. В їхніх наукових працях розглядаються різноманітні концепції музично-педагогічної та мистецької освіти, реалізація яких на практиці передбачає наявність у майбутніх фахівців достатньо високого рівня музично-виконавської підготовки.

У сучасній мистецькій освіті з проблемою інтерпретації музичних творів пов'язане виховання цілого комплексу фахово-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва. Зокрема, педагог-музикант повинен володіти певним необхідним для якісного виконавства комплексом інтерпретаційних навичок, умінь, музично-історичних знань, теоретичним мисленням тощо. Крім того, майбутній фахівець повинен під час інтерпретації відчувати та відтворювати інтонаційну змістовність кожного музичного твору.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема інтонаційної природи інтерпретації музичних творів ґрунтовно відображена в наукових працях Б.Асаф'єва. Теорія інтонації дослідника є методологічною основою вивчення питань музикознавства; її положення використовуються в сучасній естетиці, соціології, психології, фізіології, акустиці, семіотиці, лінгвістиці та інших суміжних галузях наукового знання. Погляди на фортепіанно-виконавське мистецтво в інтонаційному контексті схарактеризовані лише в окремих статтях і доповідях таких авторів, як І.Ямпольський, О.Ларченко, М.Бенюмов. Проблемам художнього інтонування на фортепіано та аналізу їх розробки в методико-теоретичній літературі XVI-XX століть присвячена монографія А.Малінковської. Інтонування в курсі сольфеджіо стало предметом дослідження Б.Незванова, А.Біркенгоф, Ю.Гонтаревської. Про формування інтонаційного слуху писали А.Островський, К.Давидова, П.Сладков та ін.; про інтонаційне сприйняття музики – Н.Гаріпова, про виховання інтонаційного мислення музиканта – В.Медушевський і Л.Куземіна.

На жаль, психолого-педагогічний аналіз традиційно організованого процесу музичного навчання майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва вказує на відсутність цілеспрямованого і керованого формування виконавських дій-навичок, зокрема, в контексті фортепіанної підготовки як способу пізнання інтонаційної природи музики.

Метою статті є висвітлення проблеми інтонаційної змістовності інтерпретації фортепіанних творів майбутніми вчителями музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Інтерпретаційна діяльність є системоутворювальним фактором музично-педагогічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва. Г.Гадамер і П.Рікер у своїх дослідженнях підкреслюють, що інтерпретація як категорія герменевтики є основою будь-якої комунікації, під час якої доводиться тлумачити наміри та дії людей, їхні слова, вчинки, продукти духовної і розумової діяльності, твори мистецтва та інші будь-які знакові системи.

Інтерпретацію (від лат. *interpretatio*) визначають, у широкому сенсі, як тлумачення, пояснення, переклад на більш доступну мову; у вузькому – як роз'яснення змісту, стилю, принципів художнього тексту і як художнє тлумачення музичного твору в процесі його виконання [4, с.204]. На думку багатьох дослідників, зокрема В.Крицького, О.Полатайко, О.Шикиринської та

інших, інтерпретація є творчою діяльністю, а продукт цієї діяльності, який виконується в конкретному акті тлумачення є одним із можливих варіантів відтворення музичних творів. Індивідуально-творча спрямованість інтерпретації, як її особливість, вимагає прояву активного емоційно-інтелектуального ставлення з боку інтерпретатора. Включення особистості в процес емоційно-інтелектуальної інтерпретації художньо-образної сфери музичних творів сприяє виявленню авторського задуму, розумінню музичної драматургії, розвиває самостійність, художнє мислення студента, його фахові якості та формує індивідуальний виконавський досвід.

Отже, інтерпретація є тлумаченням музичного твору і однією з основних умов взаємодії студентів з предметом навчання – художньо-освітньою інформацією, зокрема фортепіанними творами.

Професія майбутнього вчителя музичного мистецтва передбачає, зокрема, систематичне опанування нових музичних творів та їх інтерпретацію. Проблема якісного виконання фортепіанних творів є однією з найбільш складних через суб'єктивність і багатовимірність цього виду фахової діяльності. Виконавська інтерпретація вчителя повинна здійснювати глибокий естетичний вплив на школярів, викликати в них відповідні емоції, формувати музичний смак. Ось чому так важливо володіти не лише теоретичними знаннями про музику, а й виконавською інтонаційною культурою, щоб повноцінно передавати характер музики та її емоційний зміст, створювати музичні образи, збагачуючи їх звуковими барвами, відтінками тощо [8, с. 26-27].

Інтонація (від лат. *intone* – голосно промовляю) вивчається в різних галузях науки. Зокрема психологами означене поняття трактується як звукові особливості мови: темп, тембр, наголос, паузи, що визначаються її змістом і емоційним змістом, характеризують її виразність [3]. У філології пропонується принцип класифікації інтонацій за виділенням таких її основних компонентів, як мелодика, наголоси, темпові та темброві характеристики мовлення й емоційність висловлювання [1]. Виразальну роль інтонації у спілкуванні підкреслював О. Лосєв. Дослідник зазначав, що істотними властивостями інтонаційної виразності є безпосередність і яскраве емоційне забарвлення мовлення, що жодного звуку не існує без експресії. На думку науковця, означений феномен – властивість індивіда, неодмінний компонент людського мовлення, який зумовлює змістовність слів та емоційну забарвленість [5, с. 21-24].

У музичному мистецтві інтонація виражає сутність музики і сприймається синкретично, як цілісність складових елементів, що знаходяться в певному взаємозв'язку. За В. Медушевським, взагалі всі мистецтва інтонаційні, тому діалог з кожним із них виникає на рівні інтонації. Сучасний вчитель музичного мистецтва може одночасно (через інтерпретацію музичного твору, слова, жесту, міміки тощо) інтонаційно позначати смисли різних художніх образів. Наявність семантичного сенсу є однією з підстав перетворення звукових комплексів в елементи музичного мистецтва. Саме семантика наділяє первинні елементи музичної мови змістовною і формотворною функцією, зумовлюючи художню образність. У музичній практиці закріпилися окремі звукові звороти, ритмоінтонації, які є своєрідним «будівельним» матеріалом музики, носіями «емоційно-сміслового тону» (Б. Асаф'єв) й естетичної значущості.

Теорію інтонації розробив академік Б.Асаф'єв. На думку дослідника, між музичним образом й інтонаційною природою музики, між змістом твору і його інтонаційним втіленням існує нерозривна єдність. Інтонація, думка, форма музики, вважав Б.Асаф'єв, знаходяться в постійному зв'язку: думка, щоб стати звуковим вираженням, стає інтонацією, інтонаційний стрій музичного твору, що розглядається в історичному аспекті, служить свого роду «індикатором» художнього мислення тієї чи тієї епохи тощо [2].

Музикознавці, такі як-от: М.Арановський, Г.Коган, А.Малинковська, Г.Ципін та ін., інтонацію характеризують з різних позицій, але у визначеннях науковців є одне спільне – наявність в означеній категорії емоційної сутності. Дослідниками наголошено, що великого значення у процесі роботи над створенням характерної інтонації набуває формування у виконавців емоційності. Виховання в майбутніх фахівців саме емоційного ставлення до музичних творів сприятиме специфічному розвитку їх психічної діяльності (уваги, уяви, образної та логічної пам'яті, мови, мислення тощо). Розкриття смислової напруги музичної думки можливе завдяки емоційно-ідейній вимові звукових конструкцій. Процес утворення музичної інтонації більшість науковців трактує як систему музичних звуків, де кожний звук не просто викликає у виконавців і слухачів певний емоційний відгук, але діє в системі інших звуків, між якими свідомість встановлює відповідні зв'язки.

Музичну інтонацію більшість науковців визначають як єдність таких взаємопов'язаних компонентів: мелодика, інтенсивність, тривалість, темп, тембр, музична пауза тощо. На думку Н.Очеретовської, це поняття музичної науки, яке є ядром (елементом) музичного образу, що у звуковій формі несе певний образно-емоційний зміст. Музична інтонація є елементарною художньою цілісністю, котра синтезує всі засоби виразності, які беруть участь у створенні даного звукового моменту. Бувають мелодичні, гармонічні, поліфонічні інтонації, інтонації-тембри, ритмо-інтонації тощо [7].

Процес кристалізації і закріплення музичних інтонацій надзвичайно динамічний, тому що звукосмисли оновлюються, перебувають у постійній зміні, на основі їх утворюються нові. Цей процес відбувається одночасно з розвитком музичного мистецтва, із збагаченням й удосконаленням інтонаційної семантики. Більшість інтонацій є багатозначними, а коло виразно-сміслових можливостей кожної з них надзвичайно широкий. Конкретизація семантичної значущості інтонації залежить від інтонаційного складу художнього цілого і його образного ладу. В межах цього цілого інтонація знаходиться під впливом усіх елементів музичної мови. Розгляд музичної інтонації щодо її функціонування у фортепіанному творі дозволяє виявити її дієву природу: змістовну і формоутворювальну. Зокрема, виразно-смістова значущість, утворена звуковими комплексами під час інтерпретації, є основою змістовного елемента. В музичному творі загальна значущість поєднується з індивідуальним виразним змістом, що закріплюється інтонацією в контексті художніх завдань і особливостей стилю композитора. Саме поєднанням інтимної суб'єктивності емоцій з інтерсуб'єктивністю і загальнозначущістю інтонаційних звукокомплексів досягається правдивість вираження музичних образів.

Отже, інтонація в музичному мистецтві є важливим засобом формування музичного висловлювання, розкриття авторського задуму, передавання образно-емоційного змісту музичного твору.

Фортепіанний твір – це інтонаційно-емоційна структура, звуковою моделлю якої є відповідний звуковий образ. Інтонація – це дзеркало емоційного життя виконавця. Культура почуттів й емоційних взаємовідносин нерозривно пов'язана з культурою інтонаційного висловлювання.

Інтонування в піаністичній сфері виконавства не належить до теоретично оформлених чи емпірично встановлених понять. Видатні піаністи-виконавці та педагоги-музиканти, зокрема І.Браудо, О.Гольденвейзер, К.Ігумнов, Н.Любимудрова, Г. Нейгауз та ін., використовують поняття «виконавське інтонування» в контексті розкриття образного змісту і виявлення логіки розвитку мелодії через розподіл її на мотиви й фрази, динаміко-агогічне нюансування з підкресленням найбільш виразних, опорних тонів і зворотів, ладових тяжінь, альтерацій тощо.

А.Малинковська вкладає більш широкий зміст у визначення поняття «виконавське інтонування». Дослідниця характеризує його як процес осмислено-виразної звукової реалізації музичного твору, який спрямовано на слухачів-сприйняття. Така реалізація складається з виявлення й оформлення зв'язків між елементами і сторонами музичної форми на всіх рівнях їх системної організації. Умовою цього процесу є цілісна взаємодія компонентів конкретного інструментально-піаністичного комплексу та художніх засобів і прийомів виразності [6].

Сутність фортепіанної специфіки виконавського інтонування полягає у сфері структури фортепіанно-інструментального комплексу, особливостей опорування його компонентами та їх відношень.

Науковий аналіз педагогічної практики свідчить, що у фаховій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва значне місце займає розвиток фортепіанної техніки, однак недостатньо уваги приділяється формуванню у студентів майстерності створювати високохудожні інтерпретації, збагачуючи і наповнюючи їх інтонаційною змістовністю.

Значне стимулювання інтонаційного осмислення інтерпретації фортепіанних творів відбуватиметься, якщо залучати майбутніх фахівців до визначення способів переконливої вимови окремих інтонацій та їх звукових характеристик. Зокрема, для якісного перебігу означеного процесу може стати в пригоді словесна підтекстовака фортепіанного твору. Шкала найбільш часто використовуваних позначень якісних характеристик звуку є, майже, в кожного композитора. Вона, безумовно, допомагає знайти потрібні звукові характеристики музичного образу. При цьому, на думку Г.Когана, кожна «мертва» музична фраза позитивно оживає після того, як підбереш до неї інтонаційно відповідні слова.

Ефективному виявленню студентами інтонаційної змістовності фортепіанної інтерпретації сприятиме залучення до процесу визначення ліричного героя музичного твору. Бачення живої людини в образі героя сприяє розумінню його поведінки і створенню певної логічної суб'єктивно-емоційної програми. Завдання виконавця полягає в поєднанні свого бачення художньої сутності з баченням героя твору. Тобто залучення інтелектуального й життєвого

досвіду студента для виявлення інтонаційної змістовності фортепіанної інтерпретації сприятиме пізнанню ним особистісного сенсу музичного твору.

У процесі інтонаційного осмислення художнього образу фортепіанного твору, що інтерпретується, артистична уява допомагатиме в пошуку необхідних для його звукового втілення ігрових рухів. Для того, щоб певна нота, акорд, пасаж або фактурна комбінація прозвучали саме так, як хотілося б студентові, викладач повинен допомогти майбутньому фахівцю уявити не тільки певну звукову фарбу або тембр, але і відповідний, необхідний для якісного інтонаційного втілення, піаністичний ігровий прийом.

Висновки. Отже, проблема формування в майбутніх учителів музичного мистецтва майстерності створювати високохудожні фортепіанні інтерпретації, збагачуючи і наповнюючи їх інтонаційною змістовністю, є актуальною і важливою.

Інтонація виражає сутність музики як мистецтва і сприймається синкретично, як цілісність складових елементів, що знаходяться у певному взаємозв'язку. Кожний інтонаційний компонент є важливим носієм художньої образності, змістовності та засобом їх відтворення під час інтерпретації фортепіанних творів.

Якісний перебіг залучення студентів до виявлення інтонаційної змістовності фортепіанної інтерпретації відбуватиметься у процесі емоційного «проживання» майбутніми фахівцями образу музичного твору й особистісної «включеності» до виконавського інтонування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антипова А.М. Система речової інтонації / А.М.Антипова. — М.: Высшая школа, 1979. — 132 с.
2. Асафьев Б.В. Музыкальная форма как процесс / Борис Владимирович Асафьев. — [2-е изд.]. — Л.: Музыка, 1971. — 376 с.
3. Бродовська В. Тлумачний російсько-український словник психологічних термінів / В.Бродовська, В.Грушевський, І.Патрик. — К.: Професіонал, 2007. — 512 с.
4. Еникеев М.И. Энциклопедия. Общая и социальная психология / М.И. Еникеев. — М.: ПРИОР, 2002. — 560 с.
5. Лосев А.Ф. Знак, символ, миф / Алексей Фёдорович Лосев. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. — 480 с.
6. Малинковская А. В. Класс основного музыкального инструмента. Искусство фортепианного интонирования: [учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности 039700 «Музыкальное образование»] / А.В. Малинковская. — М.: ВЛАДОС, 2005. — 381 с.
7. Очеретовська Н.Л. Український словник музичних термінів: [наукове видання] / Н.Л.Очеретовська, Н. М. Цицалок, К. П. Черемський. — Харків: Атос, 2008. — 178 с.
8. Панкевич Г.И. Звучащие образы (о музыкальной выразительности) / Г.И.Панкевич. — М.: Знания, 1977. — 112 с.